

# 1. مهد یکی از کهن ترین و غنی ترین تمدن ها کجاست؟

2. چرا برای مطالعه و شناخت کامل تاریخ و تمدن ایران ناگزیر از توجه به جغرافیای آن هستیم؟

درس ۸

## سپیده دم تمدن ایرانی

### تهیه و تنظیم کبری باکویی دبیر ناحیه 2 ساری

1) فلات ایران، مهد یکی از کهن ترین و غنی ترین تمدن ها است. شما در این درس، با استفاده از شواهد و مدارک باستان شناسی، زندگی اجتماعی ساکنان فلات ایران را در دوران پیش از تاریخ و چگونگی تأسیس و گسترش تمدن در این فلات، تجزیه و تحلیل می کنید.

از غرب به جلگه بین النهرین، از جنوب به خلیج فارس، دریای مکران (عمان) و اقیانوس هند و از شرق به جلگه سند محدود می شود. کوهها و رشته کوههای بزرگ و کوچکی، این فلات را در بر گرفته و در دامنه و میان آنها، دشتها و جلگههایی با آب و هوای متفاوت به وجود آمده است. 3) نواحی کوهپایه ای و سرزمینهای پست ایران، براساس میزان بارندگی و رطوبت آنها، از گذشته های بسیار دور، محیط مناسبی برای زندگی انسان و برپایی سکونتگاه های روستایی و شهری بوده اند. 3

جغرافیای تمدنی ایران خواندید که عوامل جغرافیایی تأثیر بسزایی در پیدایش تمدن های نخستین و سیر رویدادها و تحولات تاریخی در سرزمین های مختلف داشته است. تاریخ و تمدن کهن ایران نیز به طرز چشمگیری از عوامل جغرافیایی تأثیر پذیرفته است. از این رو، برای مطالعه و شناخت کامل تاریخ و تمدن ایران، ناگزیر از توجه به جغرافیای آن هستیم. 2) فلات ایران از شمال به دریای مازندران (خزر) و دریاچه آرال،

3. چرا نواحی کوهپایه ای و سرزمینهای پست ایران محیط مناسبی برای زندگی انسان و برپایی سکونتگاه های روستایی و شهری بودند؟



نقشه ماهواره ای فلات ایران



# 1. موقعیت جغرافیایی ایران از چه جهاتی بر وضعیت تاریخ و تمدن در ایران تاثیرگذار بوده است؟

1) موقعیت جغرافیایی فلات ایران نیز تأثیر زیادی بر شکل‌گیری تاریخ و تمدن آن داشته است. ایران به واسطه موقعیت جغرافیایی خاص خود در جنوب غربی آسیا، پل ارتباطی شرق و غرب جهان باستان بود. در عصر باستان، مهم‌ترین راه‌های زمینی و دریایی که تمدن‌ها و کشورهای بزرگ را به یکدیگر متصل می‌کردند، از میهن ما می‌گذشتند و خلیج فارس و دریای مکران نقش مهمی در برقراری ارتباط تجاری، سیاسی، نظامی و فرهنگی میان سرزمین‌های دور و نزدیک جهان آن روز داشتند. این موقعیت جغرافیایی، ایران را به کانون مبادلات فرهنگی، هنری و اقتصادی در جهان باستان تبدیل کرده، موجب شده بود که ایرانیان نقش فعال و مؤثری در انتشار و گسترش فرهنگ و تمدن به عهده گیرند. از سوی دیگر، کشور ما به دلیل موقعیت جغرافیایی خود، در معرض مهاجرت‌ها و هجوم پیاپی اقوام مختلف و حکومت‌های خارجی قرار داشت. این مهاجرت‌ها و هجوم‌ها تأثیر فوق‌العاده‌ای بر جنبه‌های گوناگون زندگی سیاسی، اجتماعی، فکری، فرهنگی و اقتصادی ایرانیان در طول تاریخ گذاشته است.

1) موقعیت جغرافیایی فلات ایران نیز تأثیر زیادی بر شکل‌گیری تاریخ و تمدن آن داشته است. ایران به واسطه موقعیت جغرافیایی خاص خود در جنوب غربی آسیا، پل ارتباطی شرق و غرب جهان باستان بود. در عصر باستان، مهم‌ترین راه‌های زمینی و دریایی که تمدن‌ها و کشورهای بزرگ را به یکدیگر متصل می‌کردند، از میهن ما می‌گذشتند و خلیج فارس و دریای مکران نقش مهمی در برقراری ارتباط تجاری، سیاسی، نظامی و فرهنگی میان سرزمین‌های دور و نزدیک جهان آن روز داشتند. این موقعیت جغرافیایی، ایران را به کانون مبادلات فرهنگی، هنری و اقتصادی در جهان باستان تبدیل کرده، موجب شده بود که ایرانیان نقش فعال و مؤثری در انتشار و گسترش فرهنگ و تمدن به عهده گیرند. از سوی دیگر، کشور ما به دلیل موقعیت جغرافیایی خود، در معرض مهاجرت‌ها و هجوم پیاپی اقوام مختلف و حکومت‌های خارجی قرار داشت. این مهاجرت‌ها و هجوم‌ها تأثیر فوق‌العاده‌ای بر جنبه‌های گوناگون زندگی سیاسی، اجتماعی، فکری، فرهنگی و اقتصادی ایرانیان در طول تاریخ گذاشته است.



● سکونتگاه‌های پیش‌آریایی ایران



1. سابقه حضور انسان در فلات ایران مربوط به چه دوره ای است؟
2. کهن ترین نشانه و آثاری که از حضور انسان در ایران کشف شده مربوط به کجاست؟
3. تا ۱۲ هزار سال پیش نواحی کوهپایه‌ای و دشت‌های ایران جولانگاه انسانهایی بود؟

## فعالیت ۱

نقشه محوطه‌های باستانی در صفحه ۷۱ را با نقشه کنونی پراکندگی روستاها و شهرها در ایران مقایسه کنید و بگویید:  
 الف - چه نسبتی میان پراکندگی محوطه‌های باستانی با پراکندگی روستاها و شهرها در زمان حال وجود دارد؟  
 ب - عوامل جغرافیایی و به‌ویژه آب و هوا، چه نقشی در پراکندگی محوطه‌های باستانی داشته است؟  
 پ - سکونتگاه‌های باستانی استان محل زندگی و یا یکی از استان‌های هم‌جوار خود را بر روی نقشه مشخص نمایید.

رضوی است<sup>2</sup> قدمت ابزارهای سنگی یافت شده در این مکان را حدود ۱ میلیون سال تخمین زده‌اند. از دیگر مناطق ایران، به‌ویژه از غارها نیز ابزارهای سنگی مختلفی با قدمت کمتری به‌دست آمده است. به هر حال تا ۱۲ هزار سال پیش، نواحی پایکوهی و دشت‌های ایران جولانگاه انسان‌هایی بوده که در پی شکار جانوران و گردآوری گیاهان خوراکی بوده‌اند.<sup>3</sup>

**ایران در دوران پیش از تاریخ**  
**الف - کهن‌ترین ساکنان فلات ایران**<sup>1</sup> سابقه حضور انسان در فلات ایران به‌طور دقیق روشن نیست، اما بعضی پژوهشگران احتمال داده‌اند گروه‌هایی از جمعیت‌های انسانی از آفریقا، آسیای مرکزی، قفقاز و شبه‌قاره هند در دوران پارینه سنگی به سوی سرزمین ما مهاجرت کرده‌اند.<sup>2</sup> (کهن‌ترین نشانه و آثاری که از حضور انسان در ایران تاکنون کشف شده، مربوط به بستر کشف‌رود در نزدیکی مشهد در خراسان



ابزار سنگی، پارینه سنگی قدیم - کشف‌رود - خراسان رضوی



ابزار سنگی، پارینه سنگی قدیم - شیوه تو - مهاباد



سنگ خراشنده - غار دو آشکفت کرمانشاه - پارینه سنگی میانی (۲۰۰ تا ۴۰۰۰۰ سال پیش)



تیغه سنگی، غار یافته - لرستان، پارینه سنگی جدید (۴۰ تا ۱۸۰۰۰ سال پیش)



سنگ نوک تیز، هلیلان - ایلام، فراپارینه سنگی (۱۸ تا ۱۲۰۰۰ سال پیش)



1. نخستین مردمانی که حدود ۱۲ هزار سال پیش رو به کشاورزی کردند ساکنان کدام مناطق بودند؟
2. ساکنان نخستین سکونتگاه‌ها و روستاهای ایران در چه زمینه‌هایی به فعالیت می‌پرداختند؟
3. یکی از دستاوردهای ساکنان فلات ایران پیش از تاریخ سفالگری است درباره آن توضیح دهید

## فعالیت ۲

تصویر ابزارهای سنگی صفحه قبل را به دقت ملاحظه کنید و بگویید ابزارهای هر دوره چه تغییری کرده‌اند؟ به نظر شما علت این تغییر چه بوده است؟

ساکنان این سکونتگاه‌ها با گسترش و پیشرفت مهارت‌های ابزارسازی‌شان، علاوه بر آنکه کشاورزی و دامداری را گسترش بخشیدند، در زمینه صنایع و هنرهای گوناگونی مانند سفالگری، فلزکاری، بافندگی و خانه‌سازی نیز به پیشرفت‌ها و موفقیت‌های چشمگیری دست یافتند. **2**

**۱- سفالگری:** (مردم ایران از حدود ۸ هزار سال پیش در ساختن ظروف و ابزار سفالی پیشرفت قابل توجهی یافتند. با اختراع چرخ سفالگری، دگرگونی بزرگی در ساخت ظروف سفالی به وجود آمد. ظروف سفالی ساده و نقش‌دار متنوعی از سکونتگاه‌های باستانی ایران به دست آمده است. این ظروف در سرزمین‌های دیگر، از جمله بین‌النهرین مشتریان فراوانی داشت) **3**

**ب- از نخستین روستاها تا نخستین شهرها:** همان‌گونه که در درس ۴ خواندید، **1** (کاوش‌های باستان‌شناسی اخیر در محوطه باستانی چغاگلان در شهرستان مهران نشان داده است که ساکنان نواحی کوهپایه‌ای زاگرس، نخستین مردمانی بوده‌اند که حدود ۱۲ هزار سال پیش شروع به کشت گیاهانی مانند جو و گندم و اهلی کردن جانورانی مثل بز و گوسفند کردند. **1** این اقدام به منزله ورود انسان از دوره شکار و گردآوری خوراک به دوره یک‌جانشینی و تولید خوراک در فلات ایران است.

با روی آوردن گروه‌هایی از مردم به کشاورزی و دامپروری، به تدریج سکونتگاه‌ها و روستاهایی نخست در غرب و سپس در دیگر مناطق ایران پدید آمد. به نقشه صفحه ۷۱ بنگرید.



○ ظرف سفالی، ۳۰۰۰ ق.م - تپه گیان نهاوند



○ کاسه سفالی، ۴۰۰۰ ق.م - تپه حصار دامغان

## فعالیت ۳

به تصاویر ظروف سفالی بالا و نیز تصاویر دیگری از ظروف سفالی دوره پیش از تاریخ که دبیر محترم به شما نشان می‌دهد به دقت توجه کنید و بگویید: الف - چه نوع تصاویری بر روی ظروف سفالی نقاشی شده است؟  
ب - این تصاویر از چه جهاتی به باستان‌شناسان در تحلیل زندگی مردمان پیش از تاریخ کمک می‌کند؟ (دو مورد ذکر کنید)



1. بقایای کوره های ذوب و قالب گیری مس در کدام سکونتگاه های ایران پیدا شده است؟
2. مفرغ های کدام منطقه بهترین نمونه از صنعت و هنر فلزکاری ایران به شمار می روند؟
3. از مراکز مهم تولید و صدور سنگ صابون به مناطق دور و نزدیک کجاست؟
4. درباره خانه سازی ساکنان فلات ایران پیش از تاریخ توضیح دهید؟

و تپه یحیی در استان کرمان، با مهارت و ظرافت تمام ساخته می شد. شواهد باستان شناسی نشان می دهد که سکونتگاه های مذکور از مراکز مهم تولید و صدور سنگ صابون به مناطق دور و نزدیک بوده اند (3)



○ دهنه اسب، نمونه ای از ابزارهای مفرغی (برنزی) لرستان - ۷۰۰ ق.م

**۲- فلزکاری:** یافته های باستان شناسی نشان می دهد که مردم ایران از حدود ۸ هزار سال پیش با چکش کاری بر روی رگه های طبیعی مس، برخی ابزارها، به ویژه زیورآلات مسی، می ساختند (1) بقایای کوره های ذوب و قالب گیری مس در برخی سکونتگاه های کهن مانند شهداد، ایل ابلیس و تپه یحیی در استان کرمان و تپه زاغه در قزوین (بیانگر آن است که در حدود ۵ تا ۷ هزار سال پیش ساکنان این سکونتگاه ها به فنون ذوب و قالب گیری مس دست یافته بودند. آثاری از معدن بزرگ مس در شهرستان بافت در استان کرمان نیز کشف شده است. یکی دیگر از دستاوردهای صنعت فلزکاری ساکنان فلات ایران، ساخت اشیا و ابزارهای مفرغی از طریق آمیختن مس با ماده قلع بود. (2) مفرغ های لرستان، بهترین نمونه از صنعت و هنر فلزکاری ایران به شمار می روند (2) 3) اشیا و ظروف سنگ صابونی، از دیگر مصنوعات است که توسط مردم برخی سکونتگاه های کهن به ویژه جیرفت



○ ظرفی از جنس سنگ صابونی - جیرفت



○ نمونه ای از اشیا سنگ صابونی تپه یحیی - بافت

با استفاده از گل و سنگ و سرانجام خشت، بناهای محکم تری بسازند. آنها سطح دیوارها را با کاهگل می پوشاندند و گاه رنگ آمیزی می کردند و سقف خانه ها را معمولاً با تیرهای چوبی می پوشاندند (4)

**۳- خانه سازی:** (به نظر می رسد ساکنان فلات ایران نیز مانند مناطق دیگر جهان، در ابتدای یکجانشینی، سرپناه ها و کلبه هایی نه چندان مقاوم از سنگ، چوب و شاخ و برگ درختان و گیاهان می ساختند. آنان اندک اندک آموختند که



# 1. نخستین شهرهای فلات ایران را نام ببرید



○ حفاری در محوطه باستانی گودین تپه - کنگاور

**پدید آمدن شهرها:** در حدود ۵ هزار سال پیش، نخستین شهرها در فلات ایران به وجود آمد. (شوش و چغامیش در خوزستان؛ شهداد و جیرفت در کرمان؛ شهر سوخته در سیستان و سیلک در کاشان از جمله این شهرها بود) 1

## یک توضیح



بررسی‌های باستان‌شناختی نشان داده که ۵ هزار سال پیش از میلاد، در شرق فلات ایران در سیستان، تمدنی عظیم و شکوفا وجود داشته که بقایای آن اکنون با عنوان «شهر سوخته» شناخته می‌شود. این شهر با وسعت بیش از ۲۸۰ هکتار، در دهانه رود هیرمند و در کنار دریاچه‌های همون قرار گرفته است. شهر سوخته از پنج بخش مسکونی، کارگاهی، بناهای دینی، یادمان‌ها و گورستان تشکیل می‌شده که بیانگر ساخت شهر براساس معماری و نقشه‌ای از پیش طراحی شده بوده است. این شهر مانند شهرهای پیشرفته امروزی دارای تجهیزات لوله‌کشی و فاضلاب بوده است.

## فعالیت ۴

- الف - با راهنمایی دبیر خود، تحقیق کنید که چرا شهر سوخته به این نام معروف شده است.
- ب - مشهورترین کشفیات باستان‌شناسی این شهر چه بوده است؟
- پ - تصویر بالا کدام بخش از بخش‌های پنج‌گانه شهر سوخته را نشان می‌دهد؟



# 1. سرزمین ایلام شامل چه مناطقی بود؟

2. چرا فرمانروایان سومری و اکدی پیایی به سرزمین ایلامی ها لشکرکشی می کردند؟

3. حکومت ایلام چگونه تاسیس شد؟

## دوران تاریخی

### یک توضیح

همان طور که پیش از این خواندید، دوره تاریخی با اختراع خط شروع شد. ساکنان نواحی غربی و جنوب غربی فلات ایران، یعنی جلگه خوزستان و کوهپایه های زاگرس، با توجه به ارتباطشان با مردمان بین النهرین که دارای خط بودند، زودتر از سایر نواحی، وارد دوره تاریخی شدند. آگاهی مختصری که از آغاز دوران تاریخی نواحی مذکور داریم، اغلب متکی بر منابع بین النهرین به ویژه گل نوشته های آنجاست. ایلامی ها، کاسی ها، لولوبی ها و گوتی ها از جمله اقوام شناخته شده ای بودند که در آغاز دوران تاریخی در نواحی غربی فلات ایران زندگی می کردند. کاسی ها که در لرستان به سر می بردند، در هزاره دوم پیش از میلاد، چندین قرن بر شهر بابل و قسمت هایی از بین النهرین مسلط بودند. مفرغ های لرستان از سوی بعضی از محققان به کاسی ها منسوب شده است. مهم ترین اثری که از لولوبی ها به جای مانده، نقش برجسته انونینینی (پادشاه لولوبی)، در سرپل ذهاب است که سنگ نوشته کوتاهی به زبان اکدی هم دارد. گوتی ها نیز از جمله اقوام ساکن در زاگرس بودند که در اواخر هزاره سوم پیش از میلاد، مدت کوتاهی بابل را در تصرف خود داشتند و مدتی نیز بر ایلام تسلط یافتند.

## تمدن ایلام

و معدنی فلات ایران بود، فرمانروایان سومری و اکدی، پیایی به سرزمین ایلامی ها لشکرکشی می کردند. 3) این تاخت و تازها، سرانجام سبب شد که حاکمان کوچک و مستقل ایلامی در حدود ۲۶۰۰ ق.م. با یکدیگر متحد شوند و پادشاهی ایلام را تأسیس کنند. 3)

دوران تاریخی فلات ایران با تاریخ ایلام، که اطلاعات مکتوبی درباره آن وجود دارد، آغاز می شود. سرزمین اصلی ایلامیان شامل جلگه خوزستان و مناطق کوهستانی زاگرس جنوبی و میانی بود. 1) آنجا که اقتصاد بین النهرین نیازمند منابع طبیعی



نقشه قلمرو حکومت ایلام



1. روابط حکومت ایلام با همسایگان بین النهرین و دیگر مناطق ایران چگونه بود؟ و پیامد آن چه بود؟
2. حکومت ایلام بر اثر یورش چه قومی دچار انحطاط شد؟
3. درباره شهر و شهرنشینی در ایلام توضیح دهید؟
4. یکی از پایتخت های ایلام که در مرکز جلگه خوزستان قرار داشت چه نام داشت؟ **شوش**
5. ویژگی های شهر شوش را نام ببرید



○ سنگ نگاره ویرانی شوش به دست آشوربانیپال، فرمانروای آشور



○ نقش برجسته برنزی هفت جنگجو - شوش، قرن ۱۲ ق.م.

- 1) حکومت و تمدن ایلام، همواره با همسایگان بین النهرینی خود، مانند سومریان، آکدیان، بابلیان و آشوریان، ارتباط تنگاتنگ سیاسی، فرهنگی و تجاری داشت. قلمرو ایلام بارها مورد هجوم سپاهیان بین النهرین قرار گرفت و استقلال خود را از دست داد؛ اما ایلامیان دوباره قدرت می گرفتند. پادشاهان ایلام نیز هرگاه فرصتی به دست می آوردند به بین النهرین لشکرکشی می کردند. ایلام همچنین با دیگر مناطق فلات ایران و سرزمین های مجاور آن، مانند آسیای صغیر و هند، روابط تجاری داشت. ارتباط های سیاسی و تجاری موجب شکل گیری روابط فرهنگی میان این سرزمین ها شد **1** دین، فرهنگ، خط و زبان آنها را تحت تأثیر قرار داد
- 2) حکومت ایلام، سرانجام پس از قرن ها سلطنت، بر اثر یورش ویرانگر آشوریان در قرن ۷ ق.م. دچار انحطاط و فروپاشی شد **2**
- 3) **شهر و شهرنشینی** در قلمرو ایلام، شهرنشینی رونق داشت **5** شوش در مرکز جلگه خوزستان، یکی از پایتخت های ایلامیان بود. این شهر که یکی از کهن ترین شهرها و مراکز تمدنی جهان به شمار می رود، در دوران حکومت ایلامی ها به اوج شکوفایی اقتصادی رسید و پیشه ها و صنایع مختلفی مانند سفالگری، فلزکاری و بافندگی در آن شهر رونق یافتند. شهر بزرگ و آباد شوش که در نتیجه یورش آشوربانیپال با خاک یکسان شده بود، در دوران سلسله هخامنشیان دوباره شکوه و عظمت دیرین خود را باز یافت **5**
- 6) ایلامیان در بخش شرقی قلمرو خود، واقع در استان فارس امروزی نیز پایتخت دیگری به نام **آنشان** یا **آنزان** داشتند **6**. سیمش از دیگر شهرهای ایلام است که احتمالاً بر جای خرم آباد کنونی قرار داشته است **3**

## 6. پایتخت ایلامی ها در بخش شرقی قلمروشان در استان فارس امروزی چه نام داشت؟ **فعالیت ۵**

با توجه به نقشه صفحه ۷۶ شهرهای قلمرو ایلام را فهرست کنید.



# 1. معماری در دوره ایلام چگونه بود؟

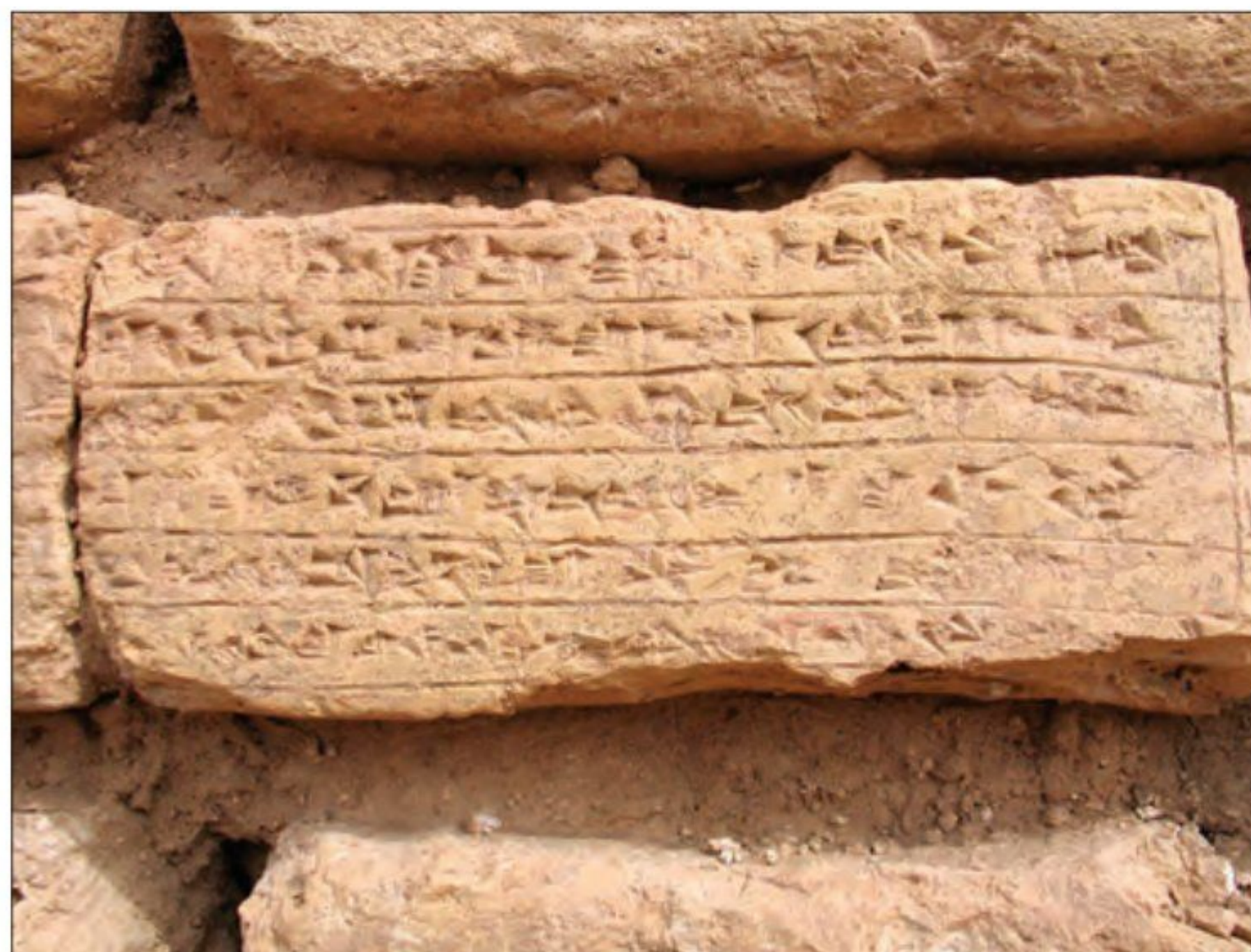
## 2. شاهکار معماری دوره ایلام را نام ببرید و ویژگی آنها را بنویسید

معبد چغازنبیل در نزدیکی شهر شوش این معبد با استفاده از خشت خام در چند طبقه بنا شده است و روکشی از آجر نوشته‌ها و آجرهای لعابدار دارد

1) در دوره ایلام، معماری پیشرفت چشمگیری کرد و استفاده از آجر در ساختن بناها رایج شد. معبد چغازنبیل در نزدیکی شهر شوش، شاهکار معماری آن دوره به‌شمار می‌رود. این معبد با استفاده از خشت خام در چند طبقه بنا شده است و روکشی از آجر نوشته‌ها و آجرهای لعابدار دارد. 1



طرحی از معبد چغازنبیل - شوش (مأخذ: هفت‌رخ فرخ ایران)



آجر نوشته چغازنبیل

### یک توضیح

معبد چغازنبیل در سال ۱۳۱۲ ش. توسط یکی از کارمندان شرکت نفت ایران و انگلیس کشف و در فاصله سال‌های ۱۳۳۰ تا ۱۳۴۱ ش. توسط هیئتی از باستان‌شناسان، به سرپرستی رمان گیرشمن فرانسوی، از زیر خاک بیرون آورده شد. این اثر تاریخی در سال ۱۳۵۸ ش. از طرف یونسکو در فهرست میراث جهانی قرار گرفت.

## 3. وضعیت دین و اعتقادات ایلامی ها چگونه بود؟



پیکره الهه ناروندی؛ در اسناد حقوقی و قضایی ایلام، سندها و تعهدات با سوگند به این الهه ضمانت می‌شد.

**دین و اعتقادات** ایلامیان به خدایان متعددی اعتقاد داشتند و از آنان برای پیشرفت کار خود کمک می‌خواستند. به عقیده مردمان ایلام قدیم، خدایان دارای نیرویی ماوراءطبیعی بودند که آنان را بر هر کاری توانا می‌ساخت. از جمله محبوب‌ترین خدایان ایلامی، اینشوشیناک به‌معنی خدای شهر شوش بود. معبد چغازنبیل، ستایشگاه این خدا محسوب می‌شد. الهه‌های مادر نیز بسیار مقدس بودند و مقام رفیعی در سلسله مراتب خدایان ایلامی داشتند. ایلامیان این الهه‌ها را به‌عنوان مادر خدایان می‌پرستیدند و برای آنان معابدی ساخته بودند. در کاوش‌های باستانی شوش، پیکره‌های گلی فراوانی، که به «الهه» معروف‌اند، کشف شده که دلالت بر احترام و تقدس آنها نزد مردم دارد. از دیگر مراکز تمدنی ایران نیز پیکره‌هایی از الهه‌های مادر به‌دست آمده که نشان می‌دهد عقیده به این الهه‌ها در ایران فراگیر بوده است. در ایلام، کاهنان آداب و تشریفات دینی را زیر نظر کاهن بزرگ به‌جا می‌آوردند. 3



# 1. موقعیت زنان در جوامع باستانی فلات ایران چگونه بود؟

## 2. نقوش و پیکره‌های برجای مانده از دوره ایلامی‌ها نشان دهنده چیست؟



○ پیکره ملکه نَپیرآسو، همسر  
اوننش گل (پادشاه ایلام)

- 1) یکی از ویژگی‌های مهم تمدن ایلامی و در واقع تمدن کهن ایرانی، مقام و منزلت والایی است که زنان داشته‌اند. به‌طور کلی در جوامع باستانی فلات ایران، زنان موقعیت اجتماعی ممتازی داشتند و دارای قدرت و نفوذ فراوان بودند. زنان در کارهای مهم جامعه، نقش اساسی و تعیین‌کننده داشتند.
- 2) نقوش و پیکره‌های برجای مانده از دوره ایلامی نشان می‌دهد که زنان در امور اجتماعی و اقتصادی و مراسم رسمی سیاسی و دینی حضور چشمگیری داشته‌اند.

### پرسش‌های نمونه

- 1) موقعیت جغرافیایی فلات ایران از چه جهاتی بر وضعیت تاریخ و تمدن در ایران تأثیرگذار بوده است؟
- 2) مهم‌ترین دستاوردهای ساکنان فلات ایران در دوران پیش از تاریخ در زمینه‌های سفالگری و فلزکاری چه بوده است؟
- 3) چرا نواحی غربی و جنوب غربی فلات ایران زودتر از دیگر نواحی، وارد دوره تاریخی شدند؟
- 4) چگونگی تأسیس حکومت ایلام را توضیح دهید.
- 5) وضعیت دین و اعتقادات ایلامیان را شرح دهید.